

ΡΟΝΤΡΙΚ ΜΠΙΤΟΝ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ο καταξιωμένος νεοελληνιστής μιλάει στο «Βήμα» για τη ζωή και το έργο του, την Ελληνική Επανάσταση του 1821, τον φιλελληνισμό, τη σύγχρονη ταυτότητα και την αρχαιότητα

«Ο,τι και να κατορθώνει ο Έλληνας, πάντα κρίνεται με το κριτήριο των "αρχαίων προγόνων"»

προτείο για τους νεότερους μέσα στη μακρά διαδρομή του Ελληνισμού από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα. Ποτέ δεν κατάφεραν οι αρχαίοι να φτάσουν το συγκεκριμένο σημείο: ούτε και το Βυζάντιο, παρόλο που υπήρξε ως κράτος για 1.000 χρόνια, και μάλιστα ελληνοφώνο και με παιδεία ελληνική, δεν αυτοχαρακτηρίστηκε ποτέ "Ελλάς", ούτε ονόμασε επίσημα τους υπηκόους του "Έλληνες", όπως συνέβη για πρώτη φορά με το Προσωρινό Σύνταγμα της Επιδαύρου, την 1η Ιανουαρίου του 1822».

Ο φιλελληνισμός και η παρακαταθήκη

Με αφορμή τον Λόρδο Βύρωνα η συζήτηση στράφηκε, μοιραία, στον φιλελληνισμό και στη νεότερη ελληνική ταυτότητα. «Ο φιλελληνισμός ωφέλησε την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, άφησε όμως και μια παρακαταθήκη που στη συνέχεια θα φρόντινε τους απελευθερωμένους Έλληνες με ένα "σύμπλεγμα κατωτερότητας". Με τον φιλελληνισμό δεν εννοώ τόσο τους 1.200 περίπου εθελοντές που κατέβηκαν στην Ελλάδα και πήραν τα όπλα (μαζί τους ο Βύρωνας) αλλά τον "φιλελληνισμό του εσωτερικού μετώπου" που είχε μετατραπεί σε μαγικό κίνημα σε Ευρώπη και Αμερική. Το κίνημα αυτό υπήρξε καταλυτικό για τη στρατιωτική παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων από το 1827 ως το 1829. Οι φιλέλληνες κινητοποιήθηκαν από την πεποίθηση (την οποία τροφοδοτούσαν διάφοροι στρατιωτικοί ηγέτες ή λ.χ. ο Αδαμάντιος Κοραΐς από το Παρίσι) ότι επρόκειτο για "παλιγγενεσία" και "ανάσπαση", ακόμα και για "ανάσταση" του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, τον οποίο εκείνοι οι ξένοι θεωρούσαν θεμέλιο λίθο του δικού τους. Συνεπώς, στην Ελλάδα του 1821 διακαβύονταν αξίες και ελπίδες που ήταν και δικές τους. Ετσι η χώρα, όπως διαμορφώθηκε στην πορεία, έπρεπε να πλησιάσει στο εξιδανικευμένο σχήμα της αρχαιότητας. Χωρίς τον φιλελληνισμό, και χωρίς την επίκληση των αρχαίων, δεν πιστεύω ότι θα μπορούσαν οι επαναστάτες να πετύχουν τον σκοπό τους, ή τουλάχιστον να μορφή που τον πέτυχαν. Αλλά, από τότε που μπήκαν στην πρώτη γραμμή οι αρχαίοι, δεν έλεγαν και οι νεότεροι (μπορεί δεν τόλμησαν) να τους αφήσουν σε ησυχία. Αναδίδηκε η λεγόμενη "ηρογονοπληξία". Και αφού κανένας ζωντανός άνθρωπος δεν θα μπορούσε ποτέ να αναμετρηθεί με εκείνα τα ιδώματα, επί 200 χρόνια ό,τι και να κατορθώνει ο Έλληνας και το ελληνικό κράτος, πάντα κρίνεται με το κριτήριο των "αρχαίων προγόνων", κάτι που ασφαλώς είναι εξαιρετικά σημαντικό. Ως αποτέλεσμα αυτού που περιγράφο, είδαμε και την περιφερειακή σκισσογραφία στον ξένο Τύπο, που έφτασε στο αποκορύφωμά της κατά την οικονομική κρίση της περιόδου 2010-2015».

ΣΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ

«Αν ζούσα στην Ελλάδα είναι ζήτημα αν θα μπορούσα να γράψω τα βιβλία που έγραφα, ή τουλάχιστον όπως τα έγραφα. Η απόσταση μετράει, όπως και το γεγονός ότι δεν έχω καμία "οργανική" σχέση με τη χώρα σας – ούτε εξ αίματος ούτε εξ αγιαστίας. Δεν πρόκειται όμως περί επιλογής, έτσι κλήρησε η ζωή μου. Μονάχα τρία χρόνια έζησα στην Ελλάδα, κατά τη δεκαετία του '70, ενώ η επιστημονική μου σταδιοδρομία εξελήθηκε στην άλλη άκρη της Ευρώπης», δήλωσε προς «Το Βήμα» ο επιφανής νεοελληνιστής Ρόντρικ Μπίτον, ομότιμος καθηγητής πλέον στο Κινγκς Κόλλετζ του Λονδίνου.

Η σχέση του με την Ελλάδα

Ο ίδιος, ένας άνθρωπος που έχει αφιερώσει το μεγαλύτερο μέρος της επαγγελματικής του ζωής στα γράμματα και στον σύγχρονο πολιτισμό της Ελλάδας, συνομίλησε με την εφημερίδα εν όψει της διπλής του συμμετοχής στο 6ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών. Τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση, η εθνική επέτειος δηλαδή, αποτελούν έναν κεντρικό θεματικό πυλώνα της εφετηνής διοργάνωσης. «Ανέκαθεν θεωρούσα τον εαυτό μου Ευρωπαίο, κομμάτι μιας οντότητας που μπορεί να περιλαμβάνει, πιστεύω, τη γεινότερα Σκωτία, τον τόπο μόνιμης κατοικίας (στη Νότια Αγγλία), ακόμη και την Ελλάδα. Υπό αυτή την έννοια, δεν είμαι και τόσο ξένος επιτέλους! Αλλά είμαι και ξένος, κι αυτή η αναπόφευκτη απόσταση από την καθημερινή ελληνική πραγματικότητα συνεπάγεται μια οπτική γωνία η οποία φυσικά δεν είναι ούτε καλύτερη ούτε χειρότερη. Απλώς διαφέρει – ελπίζω και να ενδιαφέρει. Τα περισσότερα βιβλία μου γράφτηκαν προσωπικά για να διαφοροποιηθεί το αγγλόφωνο αναγνωστικό κοινό – μόνο που το κοινό αυτό δυστυχώς αδιαφορεί, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι αναγνώστες μου να είναι Έλληνες. Ετσι, χωρίς να το συνειδητοποιήσω, οι

αναγνώστες και οι κριτικοί στη χώρα σας με πολιτογράφησαν τρόπον τινά, έτσι και ως συγγραφέα μόνο – και τους ευχαριστώ για αυτό» απάντησε ο Ρόντρικ Μπίτον όταν του ζητήσαμε να συμπληρώσει την ουσία της σχέσης του με την Ελλάδα.

Η σημασία της Επανάστασης

Τα δύο πιο πρόσφατα έργα του, «Ο πόλεμος του Μπίτον: Ρομαντική εξέγερση, Ελληνική Επανάσταση» (μτφρ. Κατερίνα Σχινά, εκδόσεις Πατάκι, 2015) και «Ελλάδα – Βιογραφία ενός σύγχρονου έθνους» (μτφρ. Μενέλαος Αστερίου, εκδόσεις Πατάκι, 2020), συνδέονται ευθέως και ποικιλοτρόπως με το 1821.

«Ομολογώ ότι ως απεικονισμένο σοβαρής ιστορικής έρευνας το Εικασίον άργησε να με προσελκύσει. Αυτό έγινε όταν, περί το 2009, ανακάλυψα με έκπληξη ότι το θέμα της παρέμβασης του Λόρδου Βύρωνα στον Αγώνα δεν είχε εξαντληθεί από βιογράφους και ιστορικούς. Ανεξαρτήτως, τα πάντα έμεναν ουσιαστικά ανεξερεύνητα – και βάλθηκα να συμπληρώσω το κενό. Εκτοτε έμαθα ποια είναι η πραγματική σημασία της Ελληνικής Επανάστασης, σε ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα. Πρώτον, πιστεύω ότι η διεθνής αναγνώριση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους,

στις 3 Φεβρουαρίου του 1830, συνιστά την κρίσιμη καμπή από την παλαιά Ευρώπη των πολυεθνικών αυτοκρατοριών προς την επικράτηση του μοντέλου του σύγχρονου έθνους-κράτους. Ακολούθησαν το Βέλγιο το 1831, η Ιταλία και η Γερμανία το 1871, τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη από το 1878 ως το 1913 κ.τ.λ. Αρα οι Έλληνες, ως προς αυτό, είναι οι πρωτοπόροι. Και δεύτερον, η οικοδόμηση του έθνους-κράτους αποτελεί ένα

ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το νέο βιβλίο του Ρόντρικ Μπίτον με τίτλο «The Greeks – A Global History» [Οι Έλληνες – Μια παγκόσμια ιστορία] αναμένεται να κυκλοφορήσει τον Οκτώβριο του 2021 (Basic Books). Για το αναλυτικό πρόγραμμα των υβριδικών εκδηλώσεων του 6ου Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών [10-15 Μαΐου, Ζάππειο Μέγαρο] επισκεφθείτε την ιστοσελίδα <https://delphorum.gr/>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας, η ελευθερία και ο Ηρόδοτος

Ο Ρόντρικ Μπίτον, προς το τέλος, στάθηκε λίγο ακόμα στην ελληνική αρχαιότητα. «Στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, το 480 π.Χ., οι Έλληνες πολέμησαν για τον ίδιο σκοπό όπως και αργότερα το 1821: για την ελευθερία τους. Λέξη και πράγμα: πρόκειται για εφεύρεση ελληνική. Αυτά που σε πολλές γλώσσες του σημερινού κόσμου αποκαλούμε "πολιτικά", ξεκίνησαν με τους καινοτόμους θεσμούς των αρχαίων ελληνικών πόλεων-κρατών από το 7ο π.Χ. αιώνα. Αλλά όπως υποστηρίζω, ακόμα πιο σημαντική από τις ηρωικές μάχες

που σφράγισαν τους Μηδικούς Πολέμους είναι μια άλλη εφεύρεση: αυτή της ιστορίας, η καλύτερη της ιστοριογραφίας, από τον Ηρόδοτο τον Αλικαρνασσέα. Η ιστορία του, που γράφει μερικά χρόνια αργότερα, είναι η αφετηρία για όλη την κατοπινή ιστοριογραφία, σε διεθνές επίπεδο, σκοπός της οποίας είναι (παραφράζω τον λόγο του Ηρόδοτου) "να υποδείξει τα αίτια για όσα έγιναν στους πρόσφατους πολέμους". Αυτό, συν τους άλλους, οφείλουμε στους αρχαίους Έλληνες, και δεν είναι λίγο».